

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ОЦІНКИ ПОТЕНЦІАЛУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

У статті розглядаються поняття стосовно сутності організації інформаційного забезпечення потенціалу промислового підприємства, розкрито питання про основні сектори ділової інформації та її організації за системним підходом

In the article concepts are examined in relation to essence of organization of the informative providing of potential of industrial enterprise, a question is exposed about the basic sectors of business information and its organization after approach of the systems

Ключові слова: потенціал, оцінка потенціалу, інформаційна система.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Інформаційне забезпечення системи оцінки потенціалу промислового підприємства представляє одну з важливіших функцій, якість якої визначається суттєвим фактором обґрунтованості господарських рішень та ефективності функціонування системи. В динаміці інформаційне забезпечення як процес входить до поняття комунікації. Інформаційно-комунікаційні технології стали новою мовою ділового спілкування сучасного ділового середовища. Перехід від індустріальної епохи до інформаційного суспільства, а також зміни в підходах до оцінки ролі інформації в політичному і економічному житті країни були передумовою для виходу інформаційних і комунікаційних технологій на якісно новий рівень, який дозволяє без значних капітальних затрат вирішувати складні економічні та інші завдання не лише на державному рівні, але й на рівні окремих підприємств [1, с.309]. Протягом останніх років на промислових підприємствах в Україні спостерігається активізація процесу всебічного використання інформації як суспільного ресурсу, що забезпечує прискорення інновацій. Особливе місце в цих умовах приділяється інформаційному потенціалу промислового підприємства та удосконаленню інформаційного забезпечення системи його оцінки.

Аналіз останніх досліджень чи публікацій, виділення невирішених раніше частин. Інноваційно-технологічний розвиток в системі виробничих сил надає інформації важливе значення як засобам так і предметам праці, що потребують перетворення, обробки, зберігання, передавання та споживання в ході господарсько-фінансової діяльності промислових підприємств.

На сьогодні набула поширення низка теорій, які відображають проблеми побудови інформаційного суспільства на основі всебічного використання інформації, як суспільного ресурсу, що бере участь в організації інформаційного потенціалу промислових підприємств. Зусиллями науковців НАН України розроблені концептуальні положення стратегії розбудови інформаційного суспільства і науково-методологічна база інформатизації країни [1, с.303]. Становлення та розвиток економіки інформаційного виробництва та інформаційної економіки викладено в розробках Л.Г. Мельніка [2, с.160 – 161]. Інформаційні основи оцінки економічного потенціалу обґрунтовані С.В. Гливенко, Е.В. Лапіним [3, с.156]. Інформаційний потенціал підприємства широко розглядається в наукових працях вітчизняних та закордонних вчених. Серед них слід виділити В.Н. Авдеенко, І.Ансофа, Ю.В. Кіндзерського, Е.В. Попова, Р.А. Фатхутдинова, О.С. Федоніна. В цих працях основна увага дослідників приділяється універсальним методам оцінки та ефективності використання інформаційного потенціалу підприємства економіки держави в цілому.

Специфіка дії організаційного закону інформованості упорядкування обумовлює необхідність удосконалення організації інформаційного забезпечення системи оцінки потенціалу промислового підприємства і тому існуючі методичні підходи потребують удосконалення з врахуванням вказаної специфіки.

Формування цілей статті. Вдосконалення методичного підходу до організації інформаційного забезпечення системи оцінки потенціалу промислового підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відтворення потенціалу в умовах внутрішньої та зовнішньої конкуренції підприємств та їх поступовий вихід із кризи, структурна перебудова й оновлення економіки передбачають ринкові зміни на мікроекономічному рівні, реструктуризацію на основі інноваційно-технологічного розвитку, освоєння та виробництва конкурентоспроможної продукції. Запуск механізму реального виходу економіки України з кризи та економічний підйом підприємств цілком залежить від інвестиційних ресурсів промислового виробництва, підтримки основних

пріоритетних напрямів розвитку промисловості, спрямованих на досягнення цілей інвестиційної стратегії створення і впровадження у виробництво нових видів продукції.

Перетворення вітчизняної економіки в умовах ринку породжує широке коло проблем, які повинні вирішуватись як економічною наукою, так і практикою господарювання. Особливе місце в цих умовах приділяється управлінню інформаційними потоками підприємства та розвитку інформаційного потенціалу.

Інформаційний потенціал промислового підприємства є сукупністю механізмів організаційної взаємодії, що дозволяють на основі систематичного аналізу зовнішнього й внутрішнього середовища одержувати необхідний обсяг інформації про поточний стан і передбачувані зміни й забезпечувати її цілеспрямований рух між структурними підрозділами організації.

Зовнішнє управління інформаційними потоками полягає в передачі промислового підприємству інформаційних продуктів і контролі над зміною його поведінки. Однак, специфіка такого управління полягає в тому, що системи управління направляють інформаційні потоки не безпосередньо промислового підприємству, а в інформаційне поле. Промислове підприємство зобов'язано самостійно знайти й придбати всі необхідні інформаційні потоки, що регламентують його поведінку в тих ситуаціях, у яких воно може діяти. Відсутність необхідних інформаційних потоків або їхнє неправильне тлумачення не приймається до уваги. Конкуренти підприємства перебувають з ним в одному інформаційному полі, тому, чим вище його організаційний ресурс системи пошуку й придбання інформаційних потоків, тим вище конкурентоспроможність. Зовнішня система направляє свої інформаційні потоки для того, щоб промислове підприємство адекватно змінило свою поведінку, однак це можливо лише в тому випадку, якщо менеджер володіє професіональними здібностями сприйняття відповідного інформаційного продукту.

Внутрішнє управління інформаційними потоками базується на понятті документообігу. Успіх управлінської діяльності в значній мірі залежить від того, наскільки швидко і якісно відбувається обробка всієї необхідної документації, рух якої здійснюється по певним маршрутам від місця складання або надходження в організацію до відправлення зацікавленим організаціям або зберігання в архівах. Такий рух документів називається документообігом. Він повинен бути організований таким чином, щоб не було затримок і скупчень документів на робочих місцях. Із цією метою в організаціях необхідно розробляти маршрути проходження документів і встановлювати конкретні строки їхнього знаходження в кожного виконавця, здійснювати контроль за їхнім проходженням по всіх робочих місцях.

Для прийняття ефективного управлінського рішення на підприємстві необхідна доцільно зібрана інформація про стан і умови функціонування виробничої системи. Вибір і перетворення всіх інформаційних потоків, що відносяться до діяльності підприємства є найважливішим завданням і тому що для його розуміння й наступного використання одержувач повинен мати певний запас знань. Сукупність знань, що дозволяють розпізнати певну кількість інформаційних продуктів, визначають інформаційним потенціалом підприємства. Серед найбільш важливих видів, що характеризують інформаційний потенціал, необхідно виділити наступні інформаційні джерела:

- внутрішні інформаційні джерела підприємства: звіти про діяльність відділів підприємства, періодична звітність підприємства, коло ділового спілкування підприємства;
- звіти урядових структур, комерційних організацій, публікації, періодичні видання по різних галузях народного господарства, збірники статистичної звітності;
- джерела підприємств - партнерів, постачальників ресурсів, покупців, підприємств-конкурентів, рекламних компаній, засобів масової інформації;
- джерела зовнішнього середовища, спеціалізованих підприємств, банків, транспортних організацій.

Важливими умовами функціонування будь-якої економічної, технологічної та освітньої інформаційної системи є доцільність, повнота, й адекватність одержуваної інформації; доступність, цілеспрямований збір й первинна обробка отриманої інформації; організація каналів доступу для користування зібраною інформацією; своєчасне одержання інформації та її використання для прийняття управлінських рішень.

Економічною проблемою використання інформаційного потенціалу для нового підприємства є висока гранична ціна входження в галузь. У зв'язку з цим стає важливим ефективне використання сучасних маркетингових технологій, які забезпечують «входження в коло потенційних клієнтів», збір такої інформації, реалізація якої є рентабельною.

Для вирішення інформаційно-технологічних завдань, промислове підприємство іде декількома шляхами. По-перше, створюються внутрішні інформаційно-технологічні ділянки, які збирають інформацію й пропонують її для внутрішнього користування, доводячи тим самим рентабельність свого існування. По-друге, промислове підприємство виділяє частину персоналу для створення дочірніх підприємств, які будуть займатися збором і обробкою інформації, як для своєї материнської компанії, так і для зовнішніх замовників. Це значно збільшує рентабельність компанії. За допомогою нових

інформаційних технологій промислові підприємства одержують необхідну інформацію, що істотно підвищує їх інформаційний потенціал.

Місце в ринкових умовах конкурентного середовища посідають основи організації за дією закону інформованості-упорядкування. Стійкість організації потенціалу підприємства визначається упорядкуванням інформації – продукту інтелектуальної діяльності найбільш кваліфікованої, творчої й активної частини населення, який збільшується, якісно вдосконалюється, сприяє раціональному й ефективному використанню інших ресурсів, їхньому заощадженню, розширенню й створенню нових інформаційно-комунікаційних технологій. Інформаційні технології активно беруть участь у модернізації економіки та суспільства, необхідні для процесу прийняття рішень у визначенні стратегічних, тактичних і оперативних завдань виробництва в умовах науково-технічного прогресу, містять нові наукові знання для нової економіки, відомості про винаходи, технічні новини, їх практичне й своєчасне використання, що забезпечують високий рівень конкурентоспроможності потенціалу промислового підприємства. Інформаційно-комунікаційні технології характеризуються методами, виробничими процесами і програмно-технічними засобами, необхідними для збору, обробки, зберігання, розповсюдження, відображення та використання інформації. Інформація є основою для підготовки відповідних доповідей, звітів, пропозицій в умовах прийняття управлінських рішень, на яких будується управлінська діяльність. Це інформаційне забезпечення, коли воно є зібраним, систематизованим й перетвореним у придатну для використання форму, відіграє в управлінні виняткову роль. Оскільки жоден процес не може функціонувати без прийняття рішень, то і жодна система не може вижити, якщо не зможе створити високоефективного механізму збору, обробки, передачі й використання інформації. Інформація потрібна всім: управлінським структурам, колективам підприємств, громадським організаціям, усім тим, хто працює. Неможливо спиратися тільки на інтуїцію, на власний життєвий і практичний досвід, необхідно одержувати й освоювати всі види інформації, що розширюються та допомагають вирішувати різні питання, які раптом виникають.

На світовому ринку інформацію поділяють на такі сектори, які також характерні й для України: ділова інформація, юридична інформація, інформація для фахівців, сервісна інформація, технічні та програмні продукти. Ділова інформація має бути представлена такими її видами та джерелами, як біржова, фінансова, економічна, статистична, комерційна інформація. До біржової та фінансової інформації належать відомості про котирування цінних паперів, валютних курсів, дисконтних ставок, інформація про ринки товарів, капіталу, інвестиції, ціни. Джерелами такої інформації є біржі й обслуговуючі їх спеціальні служби, комерційну цінність такої інформації характеризує її повнота, точність і оперативність. Економічна і статистична інформація надається органами управління економікою й службами статистики у вигляді динамічних рядів, звітів, оцінок і прогнозів. Особливе значення має її доступність споживачам. Комерційна інформація представляє адресно-реквізитні дані про галузі народного господарства, підприємства, напрямки їх діяльності, номенклатури та продукції, ринкові ціни. Джерелами такої інформації є державні й недержавні організації. Багато добірок комерційної інформації, запропоновані на інформаційному ринку як самостійні продукти, є вторинною переробкою інформації. Юридична інформація складається з підрозділів за видами законодавчих і відомчих документів, за різними аспектами господарської зовнішньоекономічної, торговельної, банківської, біржової, ліцензійної діяльності та за захистом авторських прав. Інформація для фахівців відрізняється від ділової й юридичної інформації тим, що вона призначена не для підприємницької та комерційної діяльності, а для професіоналів та спеціалістів. Сервісна інформація призначена для обслуговування особистих потреб населення щодо новин, які цікавлять представників різних соціальних груп. Технічні й програмні продукти визначаються ефективністю процесів автоматизації та комп'ютеризації виробничого й управлінського процесу діяльності й впритул приєднуються до всіх видів інформації. Стратегічна інформація, що надходить до фірми, стає упорядкованою інформацією відносно прийняття управлінських рішень лише у випадку проходження через відкриті інформаційні фільтри зовнішнього середовища, які повинні охоплювати його різноманітність та многофакторність. Якщо інформаційні фільтри відсіють дані, які отримує підприємство, то інформація відображується в перекрученому та спрощеному вигляді [4, с.403]. До нових технологій, що забезпечують інформаційну складову потенціалу підприємства, відносять клас інформаційних технологій, що називається CALS-технологією (computer aided lifecycles support) за допомогою яких інтеграція процесів з управління якістю продукції та її ресурсоемністю на всіх стадіях життєвого циклу, починаючи зі стратегічного маркетингу та закінчуючи її утилізацією. Реалізація CALS дозволяє підприємствам і менеджерам підвищити продуктивність праці, зменшити часові та матеріальні витрати й підвищити якість [5, с.330-331]. Предметом CALS є безпаперова технологія взаємодії між організаціями та форматом роботи з відповідними даними. Нові інформаційні технології виступають на сьогодні як один з першорядних ресурсів, значення яких не менш, ніж значення інших видів ресурсів. До речі, використання останніх значною мірою залежить саме від стану й використання інформації. Інформаційні ресурси – це інтегральне поняття, що включає в себе повну сукупність відомостей, сформованих у процесі

життєдіяльності, окремі документи й масиви документів в інформаційних системах. Інформаційний потенціал підприємства складає сукупність інформаційних ресурсів підприємства, їх можливостей та їх мобілізацію в зовнішньому конкурентному середовищі та забезпечує досягнення стратегічних цілей підприємства. Інформаційні бази впорядкованих даних відносно кабінетних та польових маркетингових досліджень використовуються при характеристиці ринкового потенціалу підприємства. Окремими інформаційними ресурсами є економічна, статистична, професійна, науково-технічна, біржова, фінансова, комерційна, маркетингова, про зовнішньоекономічну діяльність і масово-споживча інформація [6, с.67-68]. Ресурсна складова промислового потенціалу характеризує інформацію як упорядкований спеціалізований ресурс промисловості [7, с.34]. Реалізація інформації в нових засобах праці, технологіях, професійному досвіді робітників, організації виробничих одиниць тісно пов'язана зі складовими компонентами потенціалу підприємства. Вимоги сучасного інформаційного забезпечення відокремлюють інформаційний потенціал підприємства в складі його видової структури. Інформаційний потенціал характеризується єдністю організаційно-технічних та інформаційних можливостей, які забезпечують підготовку й прийняття управлінських рішень та впливають на характер виробництва через збирання, зберігання, обробку та поширення інформаційних ресурсів [8, с.19-20]. Інформація розглядається як упорядкований ресурс системи та є одним з центральних ресурсів економічного потенціалу підприємства. Наукова, технічна та економічна інформація складають зміст нематеріальних ресурсів економічного потенціалу підприємства. Оскільки інформація в сучасних уявленнях відноситься до ресурсу, що забезпечує інтенсифікацію економіки, прискорення інноваційних процесів, демократизацію та інтелектуалізацію суспільства, то відбувається широка інформатизація всіх сфер життєдіяльності підприємств промисловості, зростає потреба в нових інформаційно-комунікаційних технологіях, що принципово змінюють роль інформації в організаційній системі потенціалу підприємства.

Інформаційне забезпечення в будь-якій системі є процесом обміну інформацією і становить сутність комунікаційної діяльності. В умовах посилення конкурентного тиску особливо збільшується вагомість нематеріальних факторів конкуренції. Промислового підприємству, за умов конкуренції, недостатньо тільки виробляти продукцію, щоб задовольняти вимоги споживачів. Особливої уваги потребує упорядкування інформації та комунікаційної діяльності. Проте, слід зауважити, що інформація – це реальна складова раціональної організації оцінки потенціалу промислового підприємства тоді як відомості можуть визначитися частковою інформованістю і суттєво не впливати на результати оцінки. При обставинах повної інформованості відомості та вихідні дані переходять в категорію інформації.

Відомий російський вчений-економіст, академік Б.П. Івченко дійшов висновку, що основою економіки є інформація та її кількісні, якісні потоки у мікро- та макропроцесах суспільних структур. На основі інформаційно-математичного підходу, що на сучасному етапі розвитку науки є найбільш оптимальним, йому вдалося створити моделі інформаційної мікроекономіки, та екології, що дозволяють аналізувати закономірності інформаційних процесів і прогнозувати інформаціологічні проблеми менеджменту, маркетингу та навколишнього середовища. [9, с.476 – 477]. Комунікаційна діяльність промислового підприємства та інформація спільно визначають єдність організаційно-технічних та інформаційних можливостей, одна з важливіших функцій забезпечення виробництва, якість якої є головним чинником ефективності функціонування системи.

Організація інформаційного забезпечення інформаційної системи оцінки потенціалу промислового підприємства в умовах інформаційних технологій є порядком поєднання інформаційної бази, потоків інформації і технологій переробки, управління інформацією та їх компонентів. Підсистеми оцінки потенціалу промислового підприємства побудовані в умовах упорядкування нового єдиного інформаційного простору.

Перша підсистема інформаційної системи оцінки потенціалу промислового підприємства створює потоки інформації, які характеризують цілеспрямований рух інформації з моменту її виникнення до використання та зберігання в технологіях переробки. Раціоналізація потоків інформації має мету виключити дублювання інформації, скоротити шлях її проходження і, тим самим, забезпечити обмін інформацією в технологіях оцінки. Інформаційний потік характеризується джерелами, споживачами, регламентом передавання та обсягами інформації. Джерела і споживачі інформації забезпечують її адресність. Режими передавання інформації регламентують інформацію: по запитанню, примусову, річну, квартальну, місячну, добову. Обсяг інформації представляє кількісну характеристику, яка визначається в умовних одиницях для розрахунків інформаційної завантаженості в технологіях її переробки. Друга підсистема інформаційної системи створює інформаційну базу оцінки потенціалу промислового підприємства, представляє організований масив інформації, що упорядкована за окремими ознаками, використовується в технологіях її переробки. Головною метою організації інформаційної бази стає упорядкування оцінки та підвищення ефективності її технологій за рахунок раціональної організації та правильного розподілення інформації за етапами оцінки відповідно характеру вирішуваних завдань. Технології переробки інформації складають третю підсистему інформаційної системи оцінки потенціалу

промислового підприємства, за її допомогою формується документообіг, перелік механізованих, автоматизованих операцій та технологій, методи оцінки результативних показників.

Перетворення інформації в потенціал промислового підприємства дозволяє визначити безпосередній продукт інтелектуальної діяльності найбільш кваліфікованої й творчої Інформаційний потенціал промислового підприємства, реалізується в сукупності нових знань, відомостей та зв'язків між ними. активної частини працівників.

Слід зауважити, що інформаційний потенціал не виснажується, але збільшується, якісно вдосконалюється, й разом з тим, сприяє найбільш раціональному й ефективному ресурсозберіганню, а в ряді випадків, розширенню й створенню нових інформаційних потоків.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. У статті удосконалено методичний підхід до організації інформаційного забезпечення системи оцінки потенціалу промислового підприємства. При такому підході до системи оцінки потенціалу промислового підприємства підключаються підсистеми з потоком інформації, інформаційною базою, та технологіями її переробки, а також взаємозв'язки між центром і компонентами системи.

Проведення дослідження дозволяє зробити висновок, що організація інформаційного забезпечення системи оцінки потенціалу промислового підприємства є багаторівневим і багатоаспектним явищем і викликає певні проблеми при його вивченні. До вирішення даних проблем необхідно застосування системного підходу, що можливо на основі теорії систем і системного аналізу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України: В 3 т./За ред. акад. НАН України В.М. Гейця, акад. НАН України В.П. Семиноженка, чл. – кор. НАН України Б.Є. Кваснюкова. – Т.2: Інноваційно-технологічний розвиток економіки. – К.: Фенікс, 2007. – 564с.
2. Социально-экономический потенциал устойчивого развития: учебник / Под. ред. проф. Л.Г. Мельника (Украина) и проф. Л. Хенса (Бельгия). – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2007. – 1120с.
3. Экономический потенциал административных и производственных систем: Монография / Под общей ред. О.Ф. Балацкого. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2006. – 973 с.
4. Ансофф И. Стратегическое управление: Сокр. Пер. с англ. / Науч. Ред. и автор предисловия Л.И. Евенко. – М.: Экономика, 1989. – 519с.
5. Фатхутдинов Р.А. Организация производства: Ученик. – М.: ИНФРА – М, 2010. – 544с.
6. Попов Е.В. Рыночный потенциал предприятия / Е.В. Попов. – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2002. – 559с.
7. Промисловий потенціал України: проблеми та перспективи структурно – інноваційних трансформацій / За ред. Ю.В. Кіндзерського. – К.: Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2007. – 408 с.
8. Федонін О.С., Репіна І.М., Олексюк О.І. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2004. – 316с.
9. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України: в 3т./За ред. акад. НАН України В.М. Гейця, акад. НАН України В.П. Семиноженка, чл. – кор. НАН України Б.Є. Кваснюка. – Т. 1: Економіка знань – модернізаційний проект України. – К.: Фенікс, 2007.-544с.